

Az első lépések a svéd MeSH elkészítése felé

Svédországban már több mint három évtizedes hagyományai vannak a MeSH használatának, de csak 1995-ben született meg az elhatározás svéd nyelvre fordításáról. Ez azt jelenti: meglehet, hogy több új orvosi tárgyszórendszer van, de a MeSH-nél nincs jobb.

Történeti háttér

Medlars (1965)

A Karolinska Intézet (KI) Orvosi Információs Központjában (OIK) harmincéves hagyománya van a MeSH (Medical Subject Headings) alapján történő indexelésnek. A National Library of Medicine (NLM) és a KI között 1965-ban aláírt egyezmény értelmében az OIK-ban alakult ki az első, nem amerikai Medlars-központ. Az egyezmény szerint az OIK és MeSH-szabályok alkalmazásával indexeli az európai orvosi folyóiratokat, aminek fejében megkapja a Medline európai terjesztési jogát. A csúcst az az időszak jelentette, amikor a központ öt munkatársa körülbelül évi 40 ezer cikket indexelt.

1988-ban az OIK úgy döntött, hogy a Medline számára csak a dán, svéd és norvég folyóiratokat fogja indexelni. Az indexelő osztály viszont ragaszkodott hozzá, hogy néhány más folyóirat is benn maradjon az indexelésben, mivel így az indexelés know-how-ját fenntarthaták, és a kapcsolat sem szakadt meg az NLM-mel.

Swemed (1982)

1982-ben az OIK elhatározta, hogy a Medline kiegészítőjeként létrehozza a svéd Medline-t, a Swemedet. Az adatbázisnak hasonlónak kellett lennie a Medline-hoz, azaz a MeSH szabályai szerint kellett indexelnie. Bár az adatbázisba a skandináv cikkek kerültek be, az indexelés angolul történt. Ma mintegy 70 svéd és norvég orvosi folyóiratot indexelünk, az adatbázis kb. 50 ezer rekordot tartalmaz. Reméljük, hogy hamarosan a dán orvosi szaklapok is bekerülnek az adatbázisba.

ArbSpriSwe CD-ROM (1994)

1993-ban az Arblin, a Spriline és a Swemed, azaz az összes svéd egészségügyi adatbázis összefogott egy CD-ROM létrehozása érdekében. Az Arblin-nak saját teaurusza van, így az indexelés angolul és svédül is rendelkezésre állt. A Spriline

szintén svédül indexel, rendszere automatikusan leképezi a megfelelő MeSH tárgyszavakat. A Swemed akkoriban csak a MeSH angol nyelvű tárgyszavaival rendelkezett.

A CD-ROM azért fontos, mert újabb felhasználói kategóriák számára tette elérhetővé az adatbázisokat. Így a gyógytornászok, ápolónők, szülésznők, egyetemi hallgatók, és végül, de nem utolsósorban a betegek is hozzáférhetnek az őket érdeklő információkhoz.

Ezek a felhasználók azonban nem voltak jártosak az angol orvosi terminológiában, így inkább a svéd kulcsszavakra támaszkodtak a keresés során. Ennek következményeként született meg az elhatározás, hogy a MeSH-t fordítsuk le svédre.

SweMeSH (1995)

A CD-ROM bemutatásakor vettük észre, hogy mennyivel több találatunk volt, ha svédül végeztünk szabadszavas keresést az Arblin-ban és a Spriline-ban. A Swemed teljesen háttérbe szorult, hiszen csak angol nyelvű tárgyszavai voltak, noha az adatbázisok közül a Swemed fedte le a legjobban a klinikai orvostudományt.

A munkaterv szerint az első lépésben azokat a MeSH tárgyszavakat kezdtük fordítani, amelyeket legalább tízszer használtuk a Swemed adatbázisban. Ezzel kb. 4700 svéd tárgyszóhoz jutottunk, ami azonnali hatást eredményezett, hiszen sok rekordja így már elérhetővé vált. A második lépésben a Swemedben létező maradék tárgyszóhalmazt fordítjuk le. Ha ezzel készen leszünk, akkor mintegy 8000 MeSH tárgyszónak lesz meg a svéd megfelelője.

Döntés született arról is, hogy az indexelés példakkal illusztrált szabályait egy kézikönyvben fektetjük le. Technikai támogatásra kezdettől fogva szükségünk volt: az OIK számítógépes szakemberei állították elő a bevitelhez, szerkesztéshez és nyomtatáshoz szükséges szoftvert.

A fordításhoz a következő segédeszközöket használtuk fel:

➤ Swemed;

- más svéd adatbázisok (Spriline, Arblin stb.);
- index (Läkartidningen);
- MeSH szókincsállomány;
- szótárak, kézikönyvek;
- szakértők, specialisták.

A jövő

A közeljövőben az egész MeSH lefordításával végzünk, és a latin terminológia is szerepelni fog az adatbázisban. A skandináv országokkal való együttműködés remélhetőleg egy többnyelvű skandináv tezausztt eredményez majd. Az Európai Unióval kötött megállapodások szintén hozzájárulnak a fordítómunka befejezéséhez és finomításához. Abban is reménykedünk, hogy sikerül együttműködésre lépni a.nlm UMLS (Unified Medical Language System) projektjével.

A svéd MeSH felhasználható a többi svéd adatbázis indexelésére is, hiszen alkalmasságát már bebizonyította a svéd elektronikus dokumentumgyűjtemény orvosi adatbázisán is. Egy másik potenciálisan számba jöhető felhasználása az orvosi és ápolási leletek dokumentációjában képezhető el.

Az elhatározott fejlesztések összefoglalása:

- az összes MeSH tárgyso (kb. 18 ezer) lefordítása,
- kiegészítés latin terminológiával,
- a többi svéd adatbázis indexelése,
- orvosi és ápolási leletek indexelése,
- kooperáció a skandináv országokkal,
- az Európai Unió projektjeiben való részvétel,
- UMLS (együttműködés az.nlm-mel).

Beérkezett: 1997. XI. 28-án.

Fordította: Karácsony Gyöngyi

A Microsoft Libraries Online! programja

A Microsoft legújabb, 10,5 millió dolláros programja, a *Library Online!* célja a vidéki és városi könyvtárak segítése országszerte abban, hogy olvasók hozzáférhessenek az Internethez és a multimédiás személyi számítógépekhez. Ezenkívül az olvasók használhatják a számítógépeket szövegszerkesztésre, adatbázis-építésre, grafikai tervezésre, CD-ROM adatbázisok olvasására, és egyéb szoftverek alkalmazására. A programban részt vevő könyvtárak vállalták az olvasók képzését, a technikai háttérrel a Technology Resource Institute for Public Libraries biztosítja.

A *Library Online!* 1995-ben kísérleti projektként indult 9 könyvtár részvételével. A projekt irányításában az Amerikai Könyvtárosok Egyesülete is részt vett, és úgy értékelte azt, hogy a részt vevő könyvtárak maximálisan kihasználták a technikai lehetőségeket, és a projekt jelentősen befolyásolta a könyvtárlátogatók életét. Ezután teljessé vált ki a projekt: 41 könyvtári rendszert érint az USA-ban és Kanadában, összesen 215 településen.

A Microsoft további programokkal is segíti a könyvtárakat, például mintegy 2,2 millió dollárral a 60 brooklyni könyvtárat, hogy egymással összekapcsolva a 21. század hálózatává fejlődjenek. 1997-ben megközelítőleg 30 könyvtárnak juttatott adományokat, és a *Library Online!* projektben az induláskor részt vevő 9 könyvtárban folytatja a pénzügyi támogatást a program továbbfejlesztéséhez.

/Microsoft launches \$10.5 million Libraries Online! program. = *Advanced Technology Libraries*, 25. köt. 11. sz. 1996. p. 1., 10-11./

A UMI új termékei

A UMI két új CD-ROM-terméke: a *ProQuest Digital Dissertations* és a *ProQuest Applied Science & Technology Plus*.

A *ProQuest Digital Dissertations*, a doktori disszertációk és a Master fokozatra benyújtott tézisek digitális könyvtára 1997. II. negyedévéől lesz CD-ROM-on kapható, és a jövőben a UMI online információs rendszerén, a *ProQuest Direct*en keresztül elérhető (<http://www.lib.umi.com>). A meglévő mikrofilm állomány az új digitális könyvtárat is támogatja. Az adatbázis építésébe bekapcsolódhatnak a tudományos intézetek azzal, hogy a disszertációkat és téziseket elektronikus úton vagy géppel olvasható hordozón küldik a UMI-nak, a UMI pedig a hagyományos papírhordozón érkező dokumentumok digitalizálását végzi. A munkában részt vevő intézetek ingyenesen hozzájuthatnak az általuk beadott disszertációkhoz és a bibliográfiai adatbázisokhoz.

A *ProQuest Applied Science & Technology Plus* CD-ROM a H. W. Wilson-féle *Applied Science & Technology* adatbázist, valamint folyóiratcikkek teljes szövegét és ábráit tartalmazza 1994-ig visszamenőleg. A feldolgozott kiadványok közül 380 van indexelve, teljes tartalmával több mint 110 folyóirat szerepel, köztük egyes szakmák vezető folyóiratai. Az adatbázis CD-ROM-változata havonta jelenik meg, az 1997 végén várható online változatot pedig hetenként frissítik.

/UMI announces new ProQuest products. = *Advanced Technology Libraries*, 26. köt. 3. sz. 1997. p. 6-7./

(V. P. É.)